

Temelji reforme sveučilišne nastave za učitelja budućnosti

Sažetak

Baveći se istraživanjem kreativnosti u sveučilišnoj nastavi, uočena je nužnost reformi kurikulumu nastavnih studija koji bi inzistirali na povezivanju ciljeva i ishoda učenja koji će pripremiti buduće nastavnike za kreativno izvođenje nastavnog procesa. Vodeći se humanističkim pristupom, cilj rada je utvrditi koliko se kreativnost kao odrednica suvremene nastave spominje u kurikulumima nastavnih studija Filozofskog fakulteta i Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. U ovome se radu kreativnost shvaća kao jedna od kvaliteta ličnosti koja svakom pojedincu omogućuje ostvarenje samoga sebe do punog potencijala. Podrazumijeva upotrebu divergentnog mišljenja, pronalaženje više odgovora na isto pitanje, oslobađanje emocija, poticanje mašte, stvaranje originalnih rješenja.

Anketiranjem i intervjuom smo ispitali i stavove sveučilišnih profesora (N=44) o važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi. U empirijskom smo dijelu analizirali odabrane kurikulume nastavnih studija te procjenjivali zastupljenost elemenata kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja pojedinih kolegija na osnovi kriterija koje smo sami konstruirali.

Rezultati istraživanja potvrđuju prisutnost elemenata kreativnosti u kurikulumima nastavnih studija, ali tek na razini prepoznavanja postojanja postavljenih odrednica. Stavovi profesora obaju fakulteta upućuju na nužnost poticanja kreativnosti u sveučilišnoj nastavi, no uočava se razlika u shvaćanju pojma kreativnosti u nastavnom procesu te se nastavnički iskazi u potpunosti ne poklapaju sa sadržajima i ishodima učenja pojedinih kolegija.

Ključne riječi: kreativnost; kurikulum učiteljskoga studija; reforma; sveučilišni profesori;

Uvod

Novе društvene prilike prouzrokovane krizom, trebaju sveučilišnoga profesora koji će biti kreativan i osposobiti studente za kreativnost. Danas je kreativnost jednako važna u obrazovanju kao i pismenost (Robinson, 2006), a potrebno ju je uključiti u obrazovanje kao temeljne životne vještine (Craft, 1999). Kako bi u konačnici u osnovnim školama imali takve učitelje, potrebno je napraviti stanovitu reformu sveučilišne nastave koja bi stvorila uvjete za takozvanoga učitelja budućnosti koji će se uspješno nositi s nadolazećim izazovima. Pored reforme sveučilišne nastave, potrebna je i stanovita reforma svijesti sveučilišnih profesora u pogledu sveučilišne nastave. Njihova je dosadašnja uloga uglavnom bila transmisivska, a odnosila se na „prenošenje“ znanja. Iako su studenti odrasli ljudi, to ne znači da za njih nastava treba biti dosadna i slušalačko-sjedilačka samo zato što odrasli mogu duže sjediti u svojim klupama. Naprotiv, potrebno je ponuditi novu dimenziju u kojoj će nastava biti aktivan odnos između studenata i profesora, nastava u kojoj će dominirati suradnički odnos studenta i profesora te koja će razvijati kreativnost studenata. Ranija istraživanja kreativnosti u sveučilišnoj nastavi (Jukić i Kragulj, 2010, Bognar i Dubovicki, 2012, Dubovicki, 2013) pokazuju kako sveučilišna nastava u kojoj se potiče kreativnost studenata stvara ugodno ozračje, oslobađa od straha, potiče aktivnost i humor studenata te otvara put novim idejama. Kreativnost se u ovome radu shvaća kao jedna od kvaliteta ličnosti koja svakom pojedincu

omogućuje ostvarenje samoga sebe do punog potencijala. Podrazumijeva upotrebu divergentnog mišljenja, pronalaženje više odgovora na isto pitanje, oslobađanje emocija, poticanje mašte i stvaranje originalnih rješenja. Navedena definicija počiva na humanističkoj teoriji prema kojoj je važno voditi računa o zadovoljavanju interesa (doživljajni, spoznajni i psihomotorni) i potreba (biološke, socijalne i samoaktualizacijske) svih sudionika nastavnoga procesa.

Kreativnost studenata znatno ovisi o kreativnosti sveučilišnih profesora (Trnova, 2014). Sveučilišni su profesori i prema Močinić (2012), nositelji i motivatori promjena u visokoškolskom obrazovanju, a te se promjene temelje na kreativnosti profesora, sposobnosti i spremnosti da se suoče s rješavanjem problema, iskustvenom učenju i metakogniciji. Sveučilišta danas moraju preuzeti odgovornost za pripremu mladih ljudi za kompetitivnost na tržištu znanja i rada, osposobljenost za rad i život u suvremenom svijetu u kojemu je kreativnost jedan od imperativa opstanka.

Važnost reforme sveučilišne nastave

Jackson, Oliver, Shaw i Wisdom (2006) tvrde da je važno razvijati kreativnost studenata u visokoškolskom obrazovanju zbog osobnih, ekonomskih i socijalnih razloga. To podrazumijeva drugačiju organizaciju nastavnog procesa i pristupa učenju i poučavanju na svim razinama obrazovanja, a sveučilišna je nastava nekako najtromija u tom pogledu. Razna istraživanja (Apel, 2003, McWilliam, 2007 i Močinić, 2012) ukazuju da je slušalačko-sjedilačka nastava kakvu najčešće susrećemo na fakultetima manjkava za dublje razumijevanje sadržaja, rješavanje problema te poticanje kreativnosti. McWilliam (2007) sugerira da učitelj može postati "ko-kreator" novog značenja učenja napuštajući one nastavne metode koje zadržavaju moć onoga koji poučava. Ovaj povijesni model izvedbe, koji vole tradicionalisti ne priprema studente za kreativnost u životu koji karakterizira svijet stalnih promjena.

Peterson i Seligman (2004, prema Rijavec, Miljković i Brdar, 2008) smatraju kako su mudrost i znanje glavne ljudske vrline, a kreativnost ljudska snaga (uz radoznalost, ljubav prema učenju, perspektivu i mudrost te kritičko mišljenje) te vrline. Ako se moderni svijet promatra kao što to čini Bauman (2000) koji kaže da je on u stanju "tekuće modernosti" (liquid modernity), onda je "socijalni konstruktivizam" teorija učenja koja korelira s tim svjetonazorom u kojem se smisao i znanje konstruira kreativno u socijalnoj interakciji. Bauman (2000) napominje kako se u sveučilišnoj nastavi moramo orijentirati ka humanističkom pristupu, a tada kreativni čin učenja u svim njegovim dimenzijama treba zamijeniti nastavu kojoj je osnovna funkcija usmjerena ka spoznaji, pri čemu izostaju doživljajna i psihomotorna dimenzija nastave.

Reformi sveučilišne nastave moguće je pristupiti na više načina. U radu se polazi od toga kako je potrebno krenuti od analize kurikuluma (učiteljskog studija i studija pedagogije), ali i ispitivanja stavova sveučilišnih profesora o važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi te potrebnim promjenama koje bi dovele do željenih rezultata. Problematici kurikuluma pristupa se zbog njegove složenosti, ali i iz razloga što se kurikulum učiteljskoga studija i studija pedagogije kod nas i u svijetu još uvijek nedovoljno istražuje. Istraživanje takve vrste kurikuluma s naglaskom na kreativnost studenata kod nas je prvijenac, a takvih bi istraživanja trebalo biti još više (Dubovicki, 2013). Kreativnost se doživljava kao važan dio sustava visokoškolskog obrazovanja, ali po svojoj prirodi uključuje rizik i izazov statusu quo prema uspostavljenim sustavima na sveučilištu (Martin, Morris, Rogers i Kilgallon, 2009).

Grozdanić (2009) upozorava na promijenjeni kontekst učenja i poučavanja na visokoškolskoj razini posljednjih desetljeća. Danas sve veći broj mladih nakon srednjeg obrazovanja nastavlja školovanje (Biggs, 1999, prema Grozdanić, 2009). Umjesto nekadašnjih 15% najsposobnijih, školovanje nastavlja i do 60% srednjoškolaca. Time se mijenja i raspon sposobnosti, motivacija za učenje te potreba i obveza koje se stavljaju pred studente koji su,

između ostaloga, različiti prema dobi, iskustvu, socioekonomskom statusu i kulturalnom podrijetlu.

U takvim okolnostima se pred sveučilišne profesore stavljaju novi zahtjevi. Društvo koje karakterizira nesigurnost, promjenjivost, nestalnost i nužnost cjeloživotnog učenja, mijenja i ciljeve i zadatke koje sveučilišni profesori trebaju staviti pred studente i ishode učenja koje trebaju očekivati od njih. Pri tome su kritičko mišljenje, kreativnost i potrebne kompetencije nit vodilja koju je nužno posjedovati u takvome društvu.

U ovome se radu polazi od ideje da reforma sveučilišne nastave treba počivati na dva temeljna pitanja:

- ✚ *analizi kurikuluma pojedinih nastavničkih studija s ciljem utvrđivanja postojanja elemenata kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja pojedinih kolegija (obaveznih i izbornih)*
- ✚ *ispitivanju stavova sveučilišnih profesora o važnosti poticanja kreativnosti u sveučilišnoj nastavi*

Kurikulum nastavnčkih studija

Glavna načela reforme sveučilišnog kurikuluma u Hrvatskoj slijede nekoliko ključnih elemenata: prilagodba međunarodnim standardima, modernizacija nastave i uvođenje novih metoda i oblika rada, kompatibilnost, izbornost, interdisciplinarnost, mobilnost te osiguranje kvalitete. Pri tome modernizacija nastave ne podrazumijeva samo uvođenje novih tehnologija i novih kolegija, već potiče porast aktivnog sudjelovanja studenata u istraživačkome radu, promicanju konzultativne i savjetodavne nastave te timskog rada nasuprot frontalnom poučavanju koje još uvijek dominira u sveučilišnoj nastavi (Piršl, Ambrosi Randić, 2010). Za navedene je promjene kreativnost nužni i ključni čimbenik. Fryer (2006) navodi kako su nastavne strategije, metode i oblici koje su primjerene sveučilišnoj nastavi, a potiču kreativnost studenata: heurističke strategije, problemska i iskustvena nastava, učenje kroz igru, grupni i timski rad.

Problem istraživanja kurikuluma proizlazi ponajprije iz različitog definiranja, ali i iz različitih paradigmi i teorijskih pristupa prema kojima se vodi konstruiranje kurikuluma. Shvaćajući kurikulum kao proces, možemo reći da ga ne možemo promatrati kao dokument koji nastaje i u koji se „upisuju“ sadržaji, nego kao živi proces koji izrasta iznutra, vođen interesima i potrebama njegovih sudionika. Važno je napomenuti da problemi istraživanja kurikuluma učiteljskoga studija i studija pedagogije proizlaze i iz razloga što ne postoji kurikulum u pravome obliku te smo iz navedenih razloga odlučiti istražiti dokumente koji su najbliže onomu što možemo nazvati kurikulumom učiteljskoga studija i studija pedagogije jer navedeni dokumenti obuhvaćaju ciljeve učenja, sadržaje, planove i programe te uvjete u kojima se mogu postići ciljevi odgoja i obrazovanja, ali uz pomoć kojih se ciljevi mogu i vrednovati.

Suvremeni koncept kurikuluma učiteljskoga studija i studija pedagogije, obuhvaća ciljeve učenja, sadržaje, sredstva, strategije i uvjete u kojima se mogu postići ciljevi učenja, ali i provjeriti stupanj njihovoga ostvarenja (Pastuović, 1999, Bognar i Matijević, 2002). Takav koncept zagovara rast i razvoj pojedinca koji će imati slobodu izražavanja i stvaranja, koji će se ugodno osjećati na nastavi, ali i doprinositi njenoj kvaliteti. Suvremeni kurikulum treba odgovarati potrebama društva s mogućnošću uspješnog nošenja s većinom izazova koji se pred njega stavljaju.

Cilj rada je utvrditi prisutnost elemenata kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija učiteljskoga studija i studija pedagogije na osnovi izvedbenih planova i programa (koji su uz ciljeve učenja i uvjete u kojima se oni mogu postići i vrednovati) koji predstavljaju svojevrsan kurikulum (u nedostatku pravih) navedenih studija. Osim toga, cilj je ispitati i stavove sveučilišnih profesora Filozofskoga fakulteta i Fakulteta za odgojne i

obrazovne znanosti u Osijeku (kreatora tih istih sadržaja i ishoda učenja) o važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi.

Metode

Svrha istraživanja je istražiti dvije temeljne determinante (kurikulume nastavničkih studija i stavove sveučilišnih profesora) koje predstavljaju temelj reforme sveučilišne nastave za učitelja budućnosti s ciljem utvrđivanja postojanja elemenata kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja pojedinih obaveznih i izbornih kolegija te ispitivanja stavova sveučilišnih profesora o važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi.

Pristupi koji su korišteni u istraživanju su kvalitativni i kvantitativni pristup, a pored pozitivističkog pristupa, istraživanje se zasnivalo i na neopozitivističkom, kritičko-teorijskom te kreativnom pristupu. U istraživanju smo se koristili *triangulacijom* prikupljajući podatke iz tri izvora: analizom pedagoške dokumentacije, anketom i intervjuom.

U radu se kao *osnovna istraživačka metoda* primjenjuje deskriptivna metoda pedagoškog istraživanja, a glavni instrumenti istraživanja su, pored analize pedagoške dokumentacije, upitnik i intervju.

Istraživačka pitanja

Koliko su prisutni elementi kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija analiziranog dokumenta *Izvedbenog programa nastave integriranoga preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog Učiteljskog studija*?

Koliko su prisutni elementi kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija analiziranog dokumenta *Izvedbenog plana nastave dvopredmetnoga preddiplomskoga i diplomskoga studija pedagogije*?

Kakvi su stavovi sveučilišnih profesora prema važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi?

Istraživački uzorak

U istraživanje su bili uključeni sveučilišni profesori Filozofskog fakulteta u Osijeku, N=22 (u daljnjem tekstu FFOS) i Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku, N=22 (u daljnjem tekstu FOOZOS). Istraživački uzorak je prigodni. Isti je broj sveučilišnih profesora sudjelovao i u ispunjavanju upitnika, kao i u intervjuu.

Prikupljanje podataka

Kako bi se postigla kompatibilnost, u istom su semestru (zimski), iste akademske godine, 2014./2015., ispitani stavovi sveučilišnih profesora (uz pomoć upitnika i intervju), a analizirani su kurikulumi nastavničkih studija za istu akademsku godinu.

Rezultati istraživanja i interpretacija

Analiza pedagoške dokumentacije

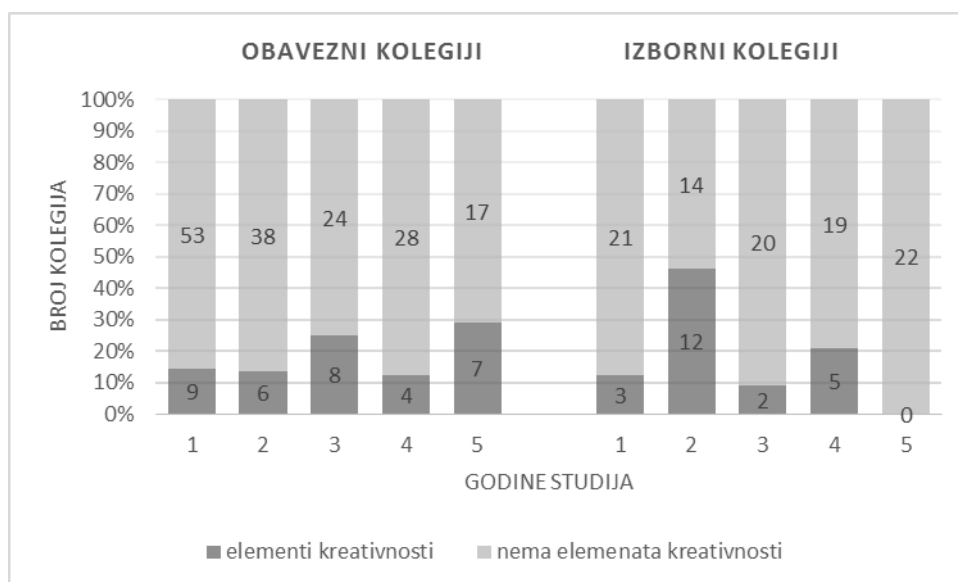
U odnosu na analizu pedagoške dokumentacije, analizirani su sljedeći dokumenti: *Izvedbeni program nastave integriranoga preddiplomskog i diplomskog sveučilišnog Učiteljskog studija* i *Izvedbeni plan nastave dvopredmetnoga preddiplomskoga i diplomskoga studija pedagogije*

U navedenim su se dokumentima analizirali sadržaji i ishodi učenja s ciljem utvrđivanja prisutnosti elemenata kreativnosti. Analizom sadržaja nastojalo se uočiti u kojoj su mjeri elementi kreativnosti implementirani u sam kurikulum. *Kriteriji* prema kojima je pristupljeno analizi sadržaja i utvrđivanju elemenata kreativnosti počivaju na riječima koji izrijeком koriste termin *kreativnost*, ali i stvaralaštvo, igru, scensko stvaralaštvo, kreiranje, igre uloga, samostalno izražavanje studenata i sve one aktivnosti kojima je za cilj poticanje kreativnost studenata.

Pored navedenoga, kriteriji su se odnosili prvenstveno na one riječi (i/ili rečenice) koje od studenata zahtijevale zadovoljavanje neke od sljedećih uvjeta:

- povezanost, originalnost, samoaktualizaciju, otvorenost, neracionalnost (Hallman, 1981)
- suradnja, improvizacija, nemogućnost planiranja unaprijed, nepredvidivost, podjela kulturnih znanja, shvaćanje procesa kao proizvoda (Sawyer, 2006)
- povezivanje ranije nepovezanih stvari stvarajući izuzetno priznat produkt, stvaranje originalnih proizvoda visoke društvene vrijednosti (Stevanović, 1999)

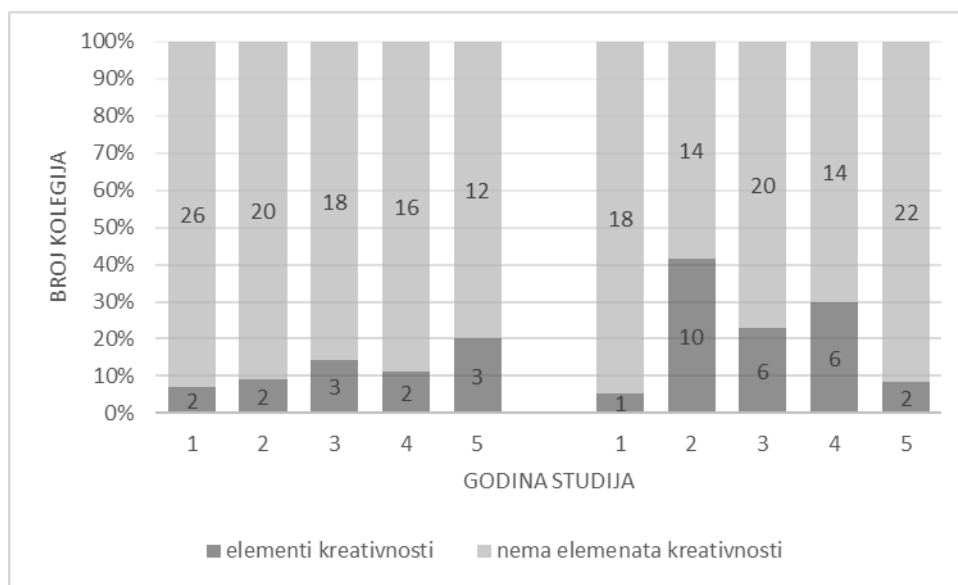
Grafikon 1. prikazuje elemente kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija studija pedagogije. Broj istraživanih kolegija na studiju pedagogije je N=47. Brojevi koji se nalaze u grafikonu odnose se zbirno (47 kolegija × sadržaji × ishodi učenja = 94 istraživanih elemenata) na elemente kreativnosti i u sadržajima i u ishodima učenja. Rezultati analize prikazuju još uvijek nedovoljnu zastupljenost elemenata kreativnosti u odnosu na broj kolegija. Pored navedenoga, uočena je veća zastupljenost elemenata kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja izbornih u odnosu na obavezne kolegije. Najveći broj elemenata kreativnosti izražen je kod izbornih kolegija na 2. godini preddiplomskoga studija. U odnosu na obavezne kolegije, najveću zastupljenost elemenata kreativnosti uočavamo kod kolegija na 3. godini preddiplomskoga studija (grafikon 1).

Grafikon 1. Elementi kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija studija pedagogije

Grafikon 2. prikazuje elemente kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija učiteljskoga studija. Važno je napomenuti da su u analizu ušla sva tri modula na učiteljskome studiju: A modul – razvojni smjer, B modul – informatika i C modul – engleski jezik te je iz navedenih razloga broj kolegija koji se analizirao znatno veći u odnosu na studij pedagogije. S obzirom da se moduli uglavnom razlikuju prema izbornim kolegijima, u ovoj je analizi prisutan znatno veći broj izbornih kolegija. Broj istraživanih kolegija na učiteljskom studiju je N=107 u čega ulaze obavezni kolegiji N=55 i izborni kolegiji N=52 (sva tri modula). Brojevi koji se nalaze u grafikonu odnose se zbirno na elemente kreativnosti i u sadržajima i u ishodima učenja (107 kolegija × sadržaji × ishodi učenja = 214 istraživanih elemenata). Rezultati analize se djelomično preklapaju s rezultatima prethodnoga grafikona (1) te prikazuju još uvijek nedovoljnu zastupljenost elemenata kreativnosti u odnosu na broj kolegija. Pored navedenoga, uočena je veća zastupljenost elemenata kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja izbornih u odnosu na obavezne kolegije.

Slično kao i kod studija pedagogije, najveći broj elemenata kreativnosti izražen je kod izbornih kolegija na 2. godini preddiplomskoga studija. U odnosu na obavezne kolegije, najveću zastupljenost elemenata kreativnosti uočavamo kod kolegija na 2. (5) godini diplomskoga studija. Iako vidimo da je broj zastupljenih elemenata kreativnosti na 3. godini preddiplomskoga i 2. (5) godini diplomskoga studija jednak, u odnosu na broj kolegija na navedenim godinama studija, uočavamo veću zastupljenost elemenata kreativnosti kod one godine koji imaju veći broj kolegija s elementima kreativnosti u odnosu na ukupan broj kolegija (grafikon 2).

Grafikon 2. Elementi kreativnosti u sadržajima i ishodima učenja obaveznih i izbornih kolegija učiteljskoga studija

Iz navedene analize kurikuluma nastavničkih studija, izvodimo zaključak kako je u sadržajima i ishodima učenja pojedinih kolegija uočena zastupljenost elemenata kreativnosti, ali nedovoljno da bi mogli reći kako takav kurikulum potiče kreativnost studenata. Odgovarajući na ranije postavljena *istraživačka pitanja* možemo reći da su u postotcima, elementi kreativnosti na studiju pedagogije zastupljeni s 11,7%, a na učiteljskom studija sa 17,3%.

Stavovi sveučilišnih profesora o važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi

Radi dobivanja objektivnijih rezultata istraživanja, pristupili smo prikupljanju stavova sveučilišnih profesora o važnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi, koristeći se dvama instrumentima: *upitnikom i intervjuom*. Oba istraživanja su provedena istoga dana na oba fakulteta (FFOS i FOOZOS). U istraživanju je sudjelovalo N=44 sudionika (N=22 sa FFOS i N=22 – FOOZOS – u oba instrumenta). Prilikom istraživanja se vodila briga o etici istraživanja, istraživanje je bilo dobrovoljno, a niti jedno pitanje nije zadirao u intimnost pojedinca.

U istraživanju se koristio *strukturirani upitnik* koji se sastojao od 9 dihotomnih pitanja. Pitanja su grupirana u tri grupe uz pomoć kojih je ispitano sljedeće: *smatraju li da treba poticati kreativnost u sveučilišnoj nastavi* (1-3 pitanje), *jesu li prisutni elementi kreativnosti u sadržajima i ishodima njihovih obaveznih i izbornih kolegija* (4-6 pitanje) te *smatraju li da bi reforma sveučilišne nastave trebala počivati na reformi kurikuluma na njihovome fakultetu* (7-9 pitanje).

63,7% (FFOS) i 72,7% (FOOZOS) sudionika smatra da treba poticati kreativnost u sveučilišnoj nastavi ($X=68,2$), 81,8% (FFOS) i 77,7% (FOOZOS) sudionika smatra kako su u sadržajima i ishodima učenja njihovih kolegija prisutni elementi kreativnosti ($X=79,6$). Posljednja grupacija pitanja odnosila se na stavove sudionika o reformi sveučilišne nastave kojoj bi temelji bila rekonstrukcija kurikuluma njihovih fakulteta. 68,2% (FFOS) i 59,9% (FOOZOS) sudionika potvrdno odgovara na postavljeno pitanje ($X=63,6$). Proporcija onih koji se u potpunosti slažu da nastava treba biti organizirana tako da se u njoj vodi sustavna briga o poticanju kreativnosti u sveučilišnoj nastavi je 0,80 (p) prema 0,20 (q). Izračunavanjem pogreške standardne devijacije ($s_p = 0,0816$) možemo očekivati da će u osnovnom skupu ta proporcija biti između 0,718 i 0,881 (s pouzdanosti od 95%). Ovaj nam podatak govori da je većina profesora spremno ići u sustavne promjene sveučilišne nastave pa je važno da prije toga imaju pozitivan stav o nužnosti poticanja kreativnosti u sveučilišnoj nastavi. Možemo reći da je ovo izvrstan temelj postavljen pred onima koji se žele uhvatiti u koštac s promjenama nastave, ali i kurikuluma učiteljskoga studija.

Rezultati dobiveni upitnikom upućuju nas na stavove sudionika koji u znatnom postotku pridaju važnost poticanju kreativnosti u sveučilišnoj nastavi, ali to nije u koliziji s rezultatima istraživanja koje je pokazala analiza kurikuluma pojedinih fakulteta, posebno u dijelu koji se odnosi na stavove sudionika koji u velikom postotku (79,6) izjavljuju da u sadržajima i ishodima učenja imaju elemente kreativnosti. Možemo zaključiti da, iako kreativnost smatraju važnom, ne pridonose joj veliku važnost u samom izvedbenom planu pa se pretpostavlja da kreativnost velikim dijelom izostaje i u samoj izvedbi nastave (s obzirom da se pri izvođenju nastave vodimo onim što je zapisano u izvedbenim planovima pojedinih kolegija). Iako sudionici zauzimaju jasan stav da treba načiniti stanovitu reformu sveučilišne nastave u smjeru rekonstrukcije kurikuluma pojedinih nastavničkih fakulteta, uočeno je da ni sami nisu dosljedni u svojim stavovima koje iznose.

Kako bismo otklonili i ovaj nedostatak ujednačenosti, proveli smo intervju s istim sudionicima. Njihove smo odgovore kategorizirali i prikazali u tablici 1 i 2.

Tablica 1.

Stavovi sveučilišnih profesora koji idu u prilog poticanju kreativnosti u nastavi

Fakultet	Trebalo poticati kreativnost studenata		
	Različite kreativne aktivnosti	Osposobljavanje profesora za kreativnu nastavu	Različiti socijalni oblici
FFOS	- potrebno je koristiti različite kreativne metode - izmjena aktivnosti svakih 30 min	- profesori moraju poznavati (sudjelovati) u izvođenju kreativnih aktivnosti kako bi ih sami znali primijeniti u svojoj nastavi	- predavačka nastava može biti kreativna ako se profesor angažira i potakne studente
FOOZOS	-glazba, slika, gluma, igra uloga, lutka, debata...sve nam to pomaže i „aktivira“ studente i nas	- bilo bi dobro organizirati radionice za sveučilišne profesore - možemo na nastavi posjetiti kolege koji izvode kreativnu nastavu i od njih naučiti	- uz svaki se socijalni oblik može potaknuti kreativnost studenata, na profesoru je samo koliko će se on angažirati

Tablica 1. prikazuje afirmativne stavove sveučilišnih profesora koji idu u prilog poticanju kreativnosti studenata u vidu različitih kreativnih aktivnosti i socijalnih oblika, ali i nužnosti osposobljavanja u ovome području.

Argumente koji idu u prilog poticanju kreativnosti studenata možemo uočiti iz sljedećih citata: „Kreativnost treba poticati na sve moguće načine, a sveučilišni profesor treba organizirati nastavu tako da ona bude zanimljiva, sadržajna i kreativna koristeći se različitim metodama kao i evaluacijom nastave.“

„Kreativnost treba predstavljati imperativ nastavnoga procesa, posebno ukoliko se radi o izbornim kolegijima.“

Tablica 2. prikazuje negativne stavove sveučilišnih profesora o poticanju kreativnosti studenata u vidu naglasaka na kognitivnim sposobnostima, nužnosti prisutnosti znanstvenosti na ovoj razini obrazovanja, ali i poželjnosti „statusa quo“ koji je iznio brojne generacije studenata bez nužnih kreativnih aktivnosti.

Tablica 2.

Stavovi sveučilišnih profesora koji ne idu u prilog poticanju kreativnosti u nastavi

Fakultet	Ne treba poticati kreativnost studenata		
	Naglasak na kognitivnim sposobnostima	Status quo	Gubljenje znanstvenosti
FFOS	- naglasak treba biti na kognitivnim sposobnostima - potrebno je da nastava bude znanstveno orijentirana - studenti trebaju učiti materiju	- bologna je donijela mnoge promjene koje su upropastile visoko školstvo, a među njima je i inzistiranje na poticanju kreativnosti studenata	- poticanjem kreativnosti gubi se znanstvenost i visoki kriteriji koji su nužni u sveučilišnoj nastavi
FOOZOS	- na fakultetu studenti trebaju učiti i studirati u pravom smislu te riječi	- generacijama su se diplome na fakultetima stjecale tako da su studenti učili, a ne obavljali se na nastavi	- čemu studiranje i čemu ozbiljnost, ako ćemo se i dalje igrati kao da smo u vrtiću

U nastavku donosimo citat koji je u koliziji s navedenim početnim stavom da treba poticati kreativnost studenata: *„Kreativnost studenata treba poticati, ali nikako ne na način na koji se to radi i često zloupotrebljava u sveučilišnoj nastavi (rezuckanjem, bojanjem, pravljenjem plakata...) jer to nije primjereno uzrastu i intelektualnim mogućnostima studenata. Od njih treba očekivati misaone procese i usmjeravati ih ka kreativnom mišljenju.“*

„Nikakva kreativnost u nastavi nije potrebna. Studenti prvo moraju nešto naučiti i znati da bi mogli biti kreativni. Ja sam uvijek s velikim interesom odlazila na predavanja mog profesora na fakultetu jer je duboko razumio problematiku o kojoj je govorio, jer je bio vrhunski znanstvenik. Od njega sam puno naučila iako nije organizirao nikakve igrice niti nas je bilo čime zabavljao.“

Zbog ovakvih i sličnih iskaza koje su dali sudionici, možemo reći da je ova podjela na prethodno navedene postotke 63,7% (FFOS) i 72,7% (FOOZOS) koji idu u prilog poticanju kreativnosti studenata u sveučilišnoj nastavi uvjetna jer iz daljnje analize njihovih stavova, uz pomoć intervjua, zaključujemo da to nije tako te da je stvarna situacija na oba fakulteta još alarmantnija čime smo odgovorili na posljednje istraživačko pitanje.

Rasprava

Kurikulum nastavničkih studija koji bi bio usmjeren na poticanje kreativnosti studenata trebao bi ostaviti mjesta za kolegije (obavezne i izborne) koji bi se bavili ovom problematikom. Svakako je poželjno u ostale kolegije implementirati neke od sadržaja kako bi se na poticanju kreativnosti radilo sustavno i planski. Svjesni činjenice da kurikulum nastavničkih studija treba biti osjetljiv na promjene koje se događaju u školama, odgoju i obrazovanju budućih učitelja se treba pristupiti interdisciplinarno i višedimenzionalno kako bi preraspodjela kadra u školama bila što fleksibilnija.

Prošlo je vrijeme sveučilišne nastave u kojoj je profesor bio „otvorena knjiga“ i ovdje smo zagovarali koncept višedimenzionalnog pristupa koji se ne svodi samo na klasičnu nastavu. Kreativna nastava ne isključuje ni frontalna izlaganja koja također sama po sebi mogu biti vrlo

zanimljiva pa i kreativna. U višedimenzionalnom pristupu nastavi studenti pored redovne nastave imaju i udžbenik, koriste mogućnost učenja na daljinu uz pomoć interaktivnog programa moodle, rade na projektima, pišu eseje, prikaze knjiga, kreiraju igre, uvode inovacije u nastavu, drže radionice, ispiti nisu klasični ispiti znanja, nego pružaju mogućnost za osobnu kreativnost, humor i ne zahtijevaju od studenata jedan točan odgovor, potiču razvoj divergentnog mišljenja, mašte i slavljenje učenja.

Kolegiji koji budu željeli poticati kreativnost studenata trebat će voditi računa o tome da u realizaciji nastave sudjeluju studenti, da se izlaganje koristi na način na koji će studentima biti atraktivan uz manje prekide i studentske aktivnosti, da se koriste didaktički materijali i tehnologija koja će studentima omogućiti brže i efikasnije učenje kao i duhovitije prezentiranje individualnih postignuća studenata te da se tijekom nastave izmjenjuju socijalni oblici, koriste različiti kreativni postupci koji potiču aktivnost studenata. U kurikulum učiteljskoga studija trebat će implementirati kolegije koji će razvijati studentsku kreativnost i pomagati im u pripremanju za njihov budući učiteljski poziv.

Veliki izvor informacija o kvaliteti postojećega kurikuluma možemo iščitati iz godišnjih sveučilišnih anketa koje se provode od strane Rektorata, fakulteta, ali i kroz interne evaluacije koje provode profesori svatko za svoj kolegij pojedinačno. U navedenim se anketama vrednuju svi profesori, njihove osobnosti, rad svih pratećih službi fakulteta kao i kvaliteta nastave. Komentari studenata su uglavnom realni te smatramo da bi se svake godine barem jedan dio studentskih primjedbi i prijedloga trebao uvažiti i zaista provesti i u praksi, a ne samo na papiru, što bi kurikulum nastavnčkih studija činilo fleksibilnijim, ali i otvorenijim za one kojima je namijenjen.

Svakako, iznimno je važno osposobiti kreativne učitelje kako bi oni kreativnost mogli koristiti u svome razredu. Slušanje glasa studenata i njihovih interesa i potreba bi nam uvelike olakšalo i pomoglo pri koncipiranju novog kurikuluma nastavnčkih studija, a u svrhu sustavne reforme sveučilišne nastave koja bi išla u cilju osposobljavanja učitelja za budućnost.

Zaključci

U ovome su radu analizirani kurikulumu učiteljskoga studija i studija pedagogije u dijelu sadržaja i ishoda učenja pojedinih obaveznih i izbornih kolegija. Rezultati istraživanja pokazuju da je još uvijek nedovoljna prisutnost elemenata kreativnosti kako bi se napravila znatnija reforma postojeće sveučilišne nastave koja bi išla u smjeru odgoja i obrazovanja učitelja budućnosti. Iako su stavovi sveučilišnih profesora uglavnom potvrdni po pitanju nužnosti kreativnosti u sveučilišnoj nastavi to se ne odražava u sadržajima i ishodima učenja pojedinih kolegija pa pretpostavljamo da elementi kreativnosti većim dijelom izostaju i iz nastave.

Istraživanju sveučilišne nastave s različitih aspekata je potrebno intenzivnije pristupiti. Istraživanjem se nastojalo pokazati kako premostiti jaz između pedagojske teorije i pedagoške prakse, uvažavajući znanstvene spoznaje s jedne strane te oslušujući interese i potrebe sudionika nastavnog procesa, s druge strane.

Došli smo do zaključka da nema uspješne sveučilišne nastave, a samim time ni reforme iste, ukoliko u njoj studenti ne razvijaju svoju maštu, ne koriste emocije i u kojoj se ne stvaraju nove ideje.

Dobiveni nam rezultati mogu služiti kao putokaz za izradu novoga kurikuluma nastavnčkih studija ne samo na istraživanim fakultetima (FFOS i FOOZOS) nego na svim fakultetima kojima je krajnji cilj odgoj i obrazovanje nastavnčkih kadrova za budućnost.

Moglo bi se razmišljati i o tome na koje bi još sve načine mogli unaprijediti sveučilišnu nastavu kako bi ona odgovarala potrebama i interesima svih njenih sudionika, poticala kreativnost i profesora i studenata te bila temeljena na novom kurikulumu koji bi bio posebno konstruiran za buduće učitelje.

Znanstveni doprinos rada temelji se na ideji rekonstrukcije postojećih kurikuluma nastavničkih studija u kurikulume koji bi u sadržajima i ishodima obaveznih i izbornih kolegija sadržavali elemente kreativnosti na osnovu kojih bi se kreativnost praktično i svakodnevno poticala u sveučilišnoj nastavi. Samo onaj koji kreativno poučava druge može zaista nekoga poučiti za budućnost, a danas su takvi učitelji neophodni.

Literatura

- Apel, H. J., (2003). *Predavanje, uvod u akademski oblik poučavanja*. Zagreb: Erudita.
- Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bognar, L., Dubovicki, S. (2012). Emotions in the Teaching Process. *Croatian Journal of Education*, 14 (1), 135-153.
- Bognar, L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Craft, A. (1999). Creative development in the early years: some implications of policy for practice. *Curriculum journal*, 10 (1), 135-150. doi: 10.1080/0958517990100110
- Dubovicki, S. (2013). Povezanost kurikuluma učiteljskoga studija i razvoja kreativnosti studenata. (Doktorska disertacija). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- Fryer, M. (2006) *Developing Creativity in Higher Education*. N. Jackson, M. Oliver, M. Shaw & J. Wisdom (Ur.). London: Routledge.
- Grozdanić, V. (2009). Poučavanje i evaluacija kritičkog mišljenja. *Napredak*, 150 (3–4), 380-424.
- Hallman, J., R. (1981). The necessary and sufficient Conditions of Creativity. U J. Gowan, J. Khatena & E. Torrance (Ur.), *Creativity: It is Educational Implications* (str. 19-30). Dubuque, Iowa, USA, Toronto, Ontario, Canada: Kendall & Hunt Publishing Company.
- Jackson, N., Oliver, M., Shaw, M., Wisdom, J. (2006). *Developing Creativity in Higher Education*. London: Routledge. doi: 10.1177/002216786300300102
- Jukić, R., Kragulj, S. (2010). Poticanje kreativnosti u nastavi prirode i društva. U A. Bene (Ur.), *Modern methodological aspects* (str. 1-10). Subotica: Magyar Tannyelvu Tanítóképző Kar.
- Martin, V., Morris, R., Rogers, A., Kilgallon, S. (2009). *Encouraging Creativity in Higher Education: The Experience of the Brighton Creativity Centre*. York: GLAD Conference.
- McWilliam, E. (2007). Unlearning How to Teach. Creativity of Conformity Building Cultures of Creativity in Higher Education. Cardiff: University of Wales Institute /online/. Preuzeto 23. veljače 2015 sa <http://www.creativityconference07.org/abstracts.php>
- Močinić, S. (2012). Active teaching strategies in higher education. *Metodički obzori*, 15 (7), 97-104.
- Piršl, E., Ambrosi-Randić, N. (2010). Prati li reforma učenja reformu visokog obrazovanja? *Informatologija*. 43 (3), 212-218.
- Rijavec, M., Miljković, D., Brdar, I. (2008). *Pozitivna psihologija*. Zagreb: IEP-D2.
- Robinson, K. (2006). Do schools kill creativity? Presentation at TED2006 conference. Monterey, California /online/. Preuzeto 13. veljače 2015. sa http://www.ted.com/talks/ken_robinson_says_schools_kill_creativity?language=en
- Sawyer, R. K. (2006). *Explaining Creativity: The Science of Human Innovation*. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Stevanović, M. (1999). *Kreatologija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
- Trnova, E. (2014) IBSE and Creativity Development. *Science Education International*, 25 (1), 8-18.

*Faculty of Teacher Education University of Zagreb Conference –
Researching Paradigms of Childhood and Education - UFZG2015, Opatija, Croatia*

*Snježana Dubovicki
Department of Social Sciences, Faculty of Educational Sciences, University of Osijek
Cara Hadrijana 10, 31000 Osijek, Hrvatska
sdubovicki@gmail.com*

*Renata Jukić
Department of Pedagogy, Faculty of Humanities and Social Science, University of Osijek
Lorenza Jagera 9, 31000 Osijek, Hrvatska
rjukic@ffos.hr*